

1492

Maria Mercè Roca

I

Havies buscat la noia tot el dia per recordar-li que aquella nit la teva família feia la festa i dir-li que la hi esperaves. Tot el dia en va: deixaves la feina que tenies entre mans —el tronc que buidàveu amb el teu germà i que havia de ser la teva primera canoa ja era quasi acabat—, corries fins la seva cabana, esperaves una mica i te'n tornaves. Marai no hi era, ni era a la bassa gran ni a la platja amb les altres noies. La impaciència va fer-te el dia etern, fins que cap al tard, quan ja estaves segur de no trobar-la, la vas veure asseguda a la seva porta, jugant amb els seus germans petits. Els tenia presoners a la falda, estrets contra el pit, i els nens xisclaven desesperadament, però quan obria els braços i els alliberava, ells, enriolats, no tardaven a acostar-s'hi fins que ella allargava les mans i els tornava a tenir. Vas mirar aquell joc molta estona, amagat entre els arbres, embadalit, i no vas atrevir-te a dir-li res ni a acostar-t'hi: senties el riure dels nens i descobries amb admiració que Marai jugava amb els seus germans petits fent els mateixos gestos que les mares més joves feien amb els seus fills.

A la nit, però, la noia era a l'esplanada i, com les seves amigues, també mirava el teu germà, que era el protagonista, en honor del qual fèieu la festa, perquè ja tenia les dents negres i això volia dir que ja era un home. Va ser una nit llarguíssima, molt calenta, i vas tenir-hi temps de sentir tot de sensacions que et feien nosa perquè

eren noves i no sabies com anomenar. Estimaves el teu germà gran, te n'alegraves, comparties l'orgull dels teus pares i l'admiració que li tenien els més joves. Li envejaves la negror de les dents —tu ja feia temps que mastegaves fulles una mica d'amagat perquè el seu suc, barrejat amb la saliva, se't mengés l'esmail i et fes desaparèixer el blanc lluminós que tenien les boques de les criatures i de les dones— però no era aquesta l'enveja que t'impedia ser feliç: era Marai, la teva amiga, la més bonica, assegurada amb les altres noies, parlant fluixet i rient fort; totes —i Marai també— miraven el teu germà, que s'estava dret, tan alt, somrient, ensenyant les seves dents magnífiques, rebent la felicitació de la gent gran. Havies sorprès, un moment, la mirada admirada de la noia i havies sentit un sobresalt dolorós, una mossegada de gelosia i desconcert. Però quan va començar la dansa en honor seu vares ballar, el primer de tots, al davant dels teus pares, que ocupaven un lloc privilegiat i que no podien dissimular l'emoció que sentien. Vas ballar posant-hi, per desfogar-te, i mentre va durar la dansa no pensaves res, només senties els cops de tambor a dintre teu i et movies bressolat pel ritme de la música que anava creixent. Quan vas acabar et senties exhaust; el teu germà va venir a donar-te les gràcies, et va abraçar i et va dir que a les teves dents també els faltava poc per ser completament les d'un home. Si no haguess estat pel record de la mirada de Marai aquell hagués estat un moment felicíssim.

II

Vàreu entrar a les cabanes que la nit ja quasi havia passat tota, les fogueres eren apagades i se sentia algun ocell molt matiner. Tu, a les nits, et giraves primer d'un costat i de l'altre, feies oscil·lar perillosament la teva hamaca fins que senties que, a poc a poc, a la cabana, tots deixaven de moure's i anaven respirant més fluix, acompassadament; llavors tu també, de mica en mica, et deixaves anar i agafaves el son. Sabies que a l'illa tothom dormia, els ocells reposaven, les flors eren tancades; pensar que tot era en calma et convidava a descansar.

En canvi, aquella nit, no feia gaire estona que dormies i et vares despertar de cop. Vas obrir els ulls, vas resseguir els troncs que formaven l'estructura de la cabana, vas intuir entre la foscor els cossos dels teus pares i dels teus germans i, una mica més lluny, a l'altre costat de l'estança, els de la resta de la teva família. El cor t'anava de pressa i senties un malestar indefinit. No te'n vas poder estar, vas saltar àgilment de l'hamaca i vas sortir.

Ho veies tot normal, tot quiet, no se sentia cap soroll. Vas respirar fondo, vas alçar els braços, vas arrencar una fulla de l'arbre que tenies més a la vora i te la vas posar a la boca: a dintre teu, constantment, només hi havia el desig que Marai et trobés gran i es deixés estimar. Caminaves d'esma, sense adonar-te dels llocs per on anaves; vas passar per davant de les altres cabanes i vas enfil·lar el camí de la

platja. El coneixies prou per fer-ho amb els ulls tancats, però aquella nit la lluna ho il·luminava tot, una lluna rodona, molt blanca, que vares trobar freda i que et va fer estremir. Quasi ja eres a la platja, des d'allà es veia la sorra. Vas baixar pel dret, sense anar a buscar el caminó, i et vas plantar amb els peus separats al davant de l'aigua.

III

Era allò. Aquells tres objectes enormes que veies que suraven a dintre l'aigua i que no s'assemblaven a res que haguessis vist abans era el que t'havia despertat i t'havia fet sortir de la cabana en plena nit, com si t'hagués cridat. Les tres naus tenien les veles plegades i reposaven, esperant que es fes de dia. Vas asseure't a la sorra amb el cor atemorit i meravellat alhora i t'hi estigueres molta estona, absolutament quiet, amb els ulls esbatanats, clavats a l'aigua, i després, tot de cop apressat, referes el camí; vas entrar a la cabana i vas despertar el teu pare.

Et va costar molt que et cregués, que es despertés del tot i que s'adonés que no feies broma, fer-lo baixar de l'hamaca i treure-li la son dels ulls. Però quan et va veure i es va fixar en la teva boca, que tremolava sense control, i en els teus ulls, atònits, en va fer via a seguir-te fins la platja.

—Afanya't— li anaves dient, sense girar-te; corries al davant seu i com més t'hi acostaves més por tenies que hagués desaparegut, dubtaves que no hagués estat només una visió semblant a les que explicaven que tenien els sacerdots després que havien fet la cohoba. Però no: el teu pare també veié les tres naus quietes i fosques, amb les veles plegades, com tres aparicions enormes i desconegudes. Quan el vas mirar et va colpir descobrir que també tenia por: al teu pare també li feien por. I us estiguéreu allà drets contemplant-les, i ell et va passar el braç per l'espatlla i tu per la cintura, i us vau acostar molt, i tu li senties el cos, tan robust, ben enganxat al teu, i potser per primera vegada notaves que no era tan alt com sempre t'havia semblat, o potser era que tu havies crescut i que feia temps que no us abraçàveu.

—Tens fred— va dir el teu pare. I vau tornar al poblat, ara més a poc a poc, amb una calma falsa. Tu vares tornar-te'n al teu jaç i ell va entrar amb un posat inquiet a la cabana del sacerdot.

Al cap de molt poc es va fer clar del tot; aquell matí era com cada dia; res no feia preveure que la jornada que començava no s'assemblaria gens a cap altra. Les sortides del sol, infinitament repetides, tenien encara per a tu la sorpresa dels colors i la novetat de tot el que anava apareixent a mesura que la claror s'escampava. Moltes vegades, sobretot des que havies sentit el desig d'abraçar Marai i de tenir-la ben estreta, i l'hamaca de la cabana, massa plena de gent, no t'oferia repòs, t'aixecaves abans

que ningú, baixaves a la platja i miraves com el sol sortia lentament de l'aigua per darrera la línia de l'horitzó i s'anava enlairant. T'agradava, sobretot, anar sentint cridar els ocells cada vegada més fort. Esperaves allà que el sol fos a mig camí del cel i després, enlluernat, amb les ninetes impressionades per la claror vermella, tornaves lentament a la cabana amb l'ànim calmat i el cor tranquil.

Però aquell matí vas dormir molt; en despertar-te vas pensar de seguida en les tres naus que havies vist a la nit: te'n recordaves bé, les tenies dibuixades a dintre i si tancaves els ulls era com si fossin allà davant teu. A la cabana no hi havia ningú, ni a fora; vas fer el mateix camí que havies fet la nit abans dues vegades, vas arribar a la platja i també era deserta. Però les naus hi eren, molt més a la vora, més grans, havien crescut, eren molt més grans, impressionants, es gronxaven una mica d'un costat a l'altre a sobre l'aigua, harmoniosament. I a sota les naus, surant en l'aigua, tres bots, que vares identificar de seguida amb les vostres canoes. S'acostaven, venien de dret a la platja, just, semblava de dret a tu. I tu estaves allà quiet, amb la boca oberta i els ulls desorbitats, astorat.

—Qüè, vine!

La veu del teu pare et despertà i et posà alerta del perill. Vas córrer fins on s'acabava la sorra: distribuïts al darrere els arbres i les plantes més altes, els homes de la tribu esperaven amagats no sabien ben bé què. Vas ajupir-te al costat dels teus i vas contemplar en silenci com les barques anaven acostant-se.

IV

Estàveu tots immòbils com estàtues. Ningú no deia res, no se sentia cap soroll, cap alè, cap fregadís. Des d'on éreu us semblava que les barques s'acostaven molt a poc a poc però en canvi de seguida les vàreu tenir allà a tocar; cada vegada podieu veure més bé l'estranya gent que les menava. Quiets, movent només les parpelles per obrir i tancar els ulls i enfocar més precisament la visió, vàreu veure com les barques arribaven a la platja i els homes saltaven a la sorra. Molts de vosaltres feia estona que teníeu la boca molt oberta; tots, absolutament, teníeu els trets desfigurats per la por i la sorpresa. Van baixar els homes de les barques, molt de pressa, les van arrossegar un tros de platja endins i es van quedar drets, tots junts, mirant cap on vosaltres us amagàveu però sense veure-us. Només us n'arribava una veu; era d'un home baix, amb els cabells vermellorsos, que parlava molt fort, com si donés ordres. El vas mirar fixament, vas mirar el teu pare, i vas mirar la teva gent, encara amagada i quieta, absolutament fascinada per la contemplació d'aquells homes. El qui parlava fort va clavar una bandera a la sorra i després dos altres homes en varen clavar dues més: ningú de vosaltres podia arribar-se a imaginar què eren i què significaven aquells trossos de roba que la brisa feia onejar graciosament a dalt de tot dels pals. I primer l'home de les ordres i després tots els altres, un per un, varen agenollar-se: els de més endavant,

vàreu veure, s'inclinaven fins a besar el terra. I de cop tots van començar a cantar; us arribaven les veus que entonaven un cant greu i monòton. Després els homes van alçar-se i van tornar a mirar amunt i avall de la platja, indecisos. Va ser llavors que els més agosarats no van poder estar-se ocults més estona i tot un grup va sortir de l'amagatall, a poc a poc, molt junts, tocant-se i protegint-se, i es van anar acostant a aquells homes que havien arribat del mar. Tu encara no: vas esperar ajupit i vas veure com la teva gent arribava fins a tocar-los i s'aturava, primer encara molt junts, estrets, i després es van anar eixamplant, i van voltar-los: els forasters eren al mig i s'observaven en silenci els uns als altres. Et vas decidir a sortir quan vas veure que no els passava res i, a més, els vas sentir que reien: us vau mirar, el teu pare i tu, us vau alçar lentament i vau sortir, agafats, molt a poc a poc. Reien perquè no els entenien. Aquells homes —un, sobretot—, deien frases curtes, us interrogaven, repetien la mateixa pregunta de maneres diferents però cap dels sons que pronunciaven no s'assemblava a la vostra llengua. Vas deixar el teu pare enrere i tu et vas obrir pas per arribar a davant de tot, a tocar-los. Mai no havies vist res com aquells vestits que duïen: els contemplaves amb un astorament infinit, i nou, passejaves els ulls de l'un a l'altre, no donaves l'abast de tant i tant que volies mirar, sense perdre't ni un detall. Aquells homes duïen el cos completament cobert: només mostraven la pell de les mans i de la cara, i era molt blanca, sense cap pintura. I l'home que sabia tantes

llengües i que us preguntava no sabia què i que us feia riure, ara t'hi fixaves, tenia les dents blanques, blanques com les de la teva mare, com els teus germans petits, com Marai. Horrosament blanques. I no només això: alguns dels homes tenien la part de dalt del cos cobert, no pas amb roba sinó amb una altra cosa que s'endevinava dura, fosca, que brillava i que feia soroll si els home es movien. Va fascinar-te tot: les botes de cuir per sobre dels genolls, les mitges de colors cobrint les cames, els calçons bombats, les camises amb botons, els cabells de diferents tonalitats, les espases. Sense noms per anomenar les coses, només tenies els ulls per aprendre-les i endur-te-les després en la memòria.

Quan l'home de les llengües es va cansar d'interrogar-vos inútilment, varen portar al mig de la rotllana un cofre tancat. Allò tornava a ser nou, desconegut; ja no rèieu: vau fer un pas enrere, us va tornar la por i la desconfiança. Però el cofre no contenia, semblava, res que us pogués fer mal, al contrari, només hi havia coses petites, meravelloses, absolutament noves. Les miràveu àvidament, col·locades a les mans descolorides d'aquells homes: un d'ells va fer un pas endavant i va donar una cosa que no vares poder veure a un dels teus; immediatament tots els altres varen acostar-se més amb els palmells estesos, delitosos. Tothom va rebre algun petit tresor. Un dels homes blancs es va col·locar un bonet i després us el va donar perquè algú de vosaltres se'l posés, i us moríeu de riure veient un dels ancians de la tribu amb allò vermell al cap, posat tort. Tu no

reies perquè tenies por de quedar-te sense res; vas avançar una mica més i quasi tocaves l'home que donava ordres, el dels cabells vermells. El tenies d'esquena, allà mateix: vas allargar el braç amb molt de compte i vas tocar-li un instant la roba; el vellut et va deixar a la punta dels dits una sensació calenta, un pessigolleig inquietant: te'ls vas mirar espantat, pensant que t'hi devia haver passat alguna cosa. Quan vas aixecar els ulls l'home et mirava; s'havia girat, devia haver notat que el tocaves i s'havia girat. Va veure, amb horror, que tenia la cara plena d'unes taques minúscules més fosques que el seu color pell. Però ell t'allargava el braç i t'oferia alguna cosa; vas obrir el palmell i t'hi va posar una boleta de llauna amb un granet que quan picava als costats feia un soroll alegre. Vas mirar-li el rostre i et vas estremir; no era la primera vegada, des que havien arribat les naus, que ho notaves: al fons dels ulls d'aquell home, a sobre del somriure que li encarcarava els llavis, hi havia pintat un gran afany de domini, de destrucció i de conquesta. Impulsivament vas obrir la mà per tornar-li aquell regal que ara et cremava, però ell s'havia girat i continuava repartint coses a la teva gent. Vas veure clarament, amb una lucidesa que et feria, que us estava comprant tots, que us veníeu a un preu molt baix, per uns objectes que brillaven i feien soroll. Però tenies encara el cascavell a la mà, i també sabies que amb la música que feia enlluernaries Marai i t'hi deixaria acostar. Vas tancar fort el cascavell a dintre el puny i vas somriure, vas deixar els homes a la platja i vas córrer a buscar la teva amiga.